

**SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI NAUKOWEJ
„ROLA POLITYK WSPÓLNOTOWYCH
W EKONOMICZNO-SPOŁECZNYM ROZWOJU POLSKI
I UMACNIANIU INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ”**

Wawrzyniec Czubak, Karolina Pawlak
Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

W dniach 13-14 listopada 2008 roku w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie odbyła się konferencja naukowa pt.: „Rola polityk wspólnotowych w ekonomiczno-społecznym rozwoju Polski i umacnianiu integracji europejskiej”. Celem konferencji była prezentacja wyników badań, poglądów i opinii dotyczących efektów integracji Polski z Unią Europejską w obszarze rolnictwa i obszarów wiejskich. Do tak określonego celu konferencji nawiązał prof. dr hab. Mieczysław Adamowicz, który jako przewodniczący otworzył obrady. Argumentując wagę tematyki wskazał na rolę polityk wspólnotowych w zacieśnianiu współpracy i integracji między państwami, w tym na szczególne miejsce polityki rolnej, jako jednej z pierwszych i fundamentalnych inicjatyw.

Prof. dr hab. Andrzej Czyżewski i dr Sebastian Stępień zaprezentowali zagadnienia potrzeby stabilizacji rynków rolnych UE w kontekście reformy mechanizmu WPR w ramach Health Check. W uproszczeniu systemu interwencji rynkowej należy utrzymać pewien poziom wsparcia cenowego w ramach „siatki bezpieczeństwa” dla zabezpieczenia przed spadkiem dochodów rolników. Postulowany przez Komisję Europejską uproszczony i jednolity system dopłat bezpośrednich będzie stanowił trwały element stabilizacji dochodów rolniczych. Autorzy pozytywnie ocenili także propozycję przesunięcia większej części pieniędzy na wsparcie rozwoju obszarów wiejskich. W odniesieniu do planowanego wprowadzenia nowych instrumentów zarządzania ryzykiem zwrócili uwagę na to, że program ubezpieczeń nie obejmuje kwestii ryzyka wahań cenowych.

Wątek WPR w kontekście reformy i perspektyw rozwoju podstawowych rynków rolnych w Polsce był kontynuowany w referacie prof. dr hab. Stanisława Stańko. Wyniki ekonometrycznego modelu równowagi cząstkowej AGMEMOD dowodzą coraz większej roli rynku w kształtowaniu warunków rozwoju rolnictwa. W związku z tym na wielu rynkach jest notowane zwiększenie zmienności cen, co stwarza nowe wyzwanie dla stabilizacji dochodów rolniczych.

Tematykę płatności bezpośrednich, z perspektywy gospodarstw rolnych i sektora rolnego, przedstawili prof. dr hab. Walenty Poczta i dr Paweł Siemiński. Dopłaty bezpośrednie stanowią największy i trwały system wsparcia sektora rolnego w UE. Są nie tylko podstawowym źródłem, lecz także głównym stabilizatorem dochodów rolniczych. W większości analizowanych typów gospodarstw dopłaty przesądzą o poziomie dochodów, bez względu na wielkość ekonomiczną i posiadane zasoby ziemi. Przytaczane wyliczenia argumentowały potrzebę utrzymania bezpośrednich form wsparcia rolnictwa, traktując propozycje radykalnych reform systemu dopłat jako swego rodzaju hipokryzję krajów rozwiniętych.

Dr hab. Jadwiga Seremak-Bulge przedstawiła konsekwencje liberalizacji WPR na przykładzie założeń likwidacji kwot mlecznych po 2014 roku. Wraz z ograniczaniem wsparcia rynkowego spada skuteczność systemu kwotowania jako stabilizatora rynku mleka. Stąd, warunkiem skuteczności kwotowania jest utrzymanie rynkowego wsparcia sektora mleczarskiego. W produkcji i przetwórstwie mleka ciągle najpilniejszym zadaniem jest przyspieszenie restrukturyzacji i wzrost koncentracji. Kwoty mleczne stanowią istotne utrudnienie dla procesów dostosowawczych do funkcjonowania w warunkach globalnego rynku. Restrykcyjne administrowanie spowalnia proces koncentracji, utrudnia elastyczne reagowanie na sygnały rynkowe i stanowi dodatkową przeszkodę dla poprawy efektywności.

Nawiązaniem do poruszanych kwestii płatności bezpośrednich była problematyka obowiązkowego przestrzegania przez beneficjentów podstawowych wymogów wzajemnej zgodności (cross-compliance). Przesłanki i dostosowania prawne w krajowym ustawodawstwie w tym zakresie przedstawił dr hab. Julian Krzyżanowski.

Oceny oddziaływania polityki innowacyjnej UE na WPR dokonał w swoim referacie dr hab. Eugeniusz Chyłek. W opinii autora trwały rozwój ekonomiczny sektora rolnego powinien być stymulowany dywersyfikacją, innowacjami oraz tworzeniem produktów dobrej jakości. Polityka innowacyjna zakłada tworzenie silnych powiązań sfery nauki, edukacji i badań z gospodarką, a jej wynikiem jest zwiększenie wpływu nauki na decyzje produkcyjne, poprawa konkurencyjności rolnictwa europejskiego i kreowanie stabilnego i zrównoważonego modelu rolnictwa europejskiego.

Drugim obszarem tematycznym konferencji była polityka regionalna. Prof. dr hab. Stanisław Krasowicz przedstawił wyniki badań nad regionalnym zróżnicowaniem polskiego rolnictwa w kontekście możliwości wdrażania polityk wspólnotowych. Z przeprowadzonych badań wynikało, że poziom, struktura, efektywność i intensywność produkcji rolniczej są zróżnicowane regionalnie, toteż wdrażanie koncepcji rozwoju zrównoważonego i wybór odpowiednich instrumentów wynikających z polityk UE wymagają działań dostosowanych do regionalnych uwarunkowań, specyfiki i intensywności rolnictwa.

Następnie dr hab. Barbara Kutkowska przedstawiła zagadnienia regionalnego zróżnicowania wykorzystania instrumentów wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich na przykładzie Dolnego Śląska. W pierwszym okresie członkostwa Polski w UE wśród

instrumentów wsparcia rolnictwa i obszarów wiejskich podstawowe znaczenie miały dopłaty bezpośrednie. W ramach SPO ‘Rolnictwo’ i PROW do regionu dolnośląskiego trafiło prawie 0,5 mld zł. Wykorzystanie tych środków było niejednakowe w poszczególnych regionach, a najwięcej środków trafiło do regionów zakwalifikowanych do obszarów rolnictwa intensywnego.

Prof. dr hab. Wiesław Musiał zaprezentował konsekwencje propozycji reform Unii Europejskiej dla wybranych regionów na przykładzie rolnictwa na obszarach górskich. Analiza reformy WPR skłoniła autora do postawienia tezy, że ciężar regulacji przechylać się będzie wyraźniej w kierunku ochrony środowiska przyrodniczego, ochrony zwierząt gospodarskich i poprawy jakości żywności. Ponadto, konieczne jest odrębne traktowanie obszarów górskich oraz stosowanie zróżnicowania wsparcia tych obszarów, zgodnym ze stopniem naturalnych utrudnień w gospodarowaniu.

Tematem wystąpienia prof. dr hab. Haliny Kałuży były obszary problemowe w polityce regionalnej UE w świetle Programu Operacyjnego Rozwoju Polski Wschodniej 2007-2013. Program stanowi dodatkowy element wsparcia z funduszy strukturalnych, co wzmacnia działanie innych programów stymulujących rozwój ekonomiczny i społeczny na obszarze Polski Wschodniej.

Dr Jadwiga Gierczycka przedstawiła rolę, jaką odgrywa polityka regionalna UE w rozwoju Górnego Śląska. Zdaniem autorki, Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego uwzględnia zarówno najważniejsze problemy regionu, wynikające z największej w Polsce urbanizacji terenu oraz skutków przemian gospodarczych i społecznych, jakie dokonują się w regionie, jak i ogromny potencjał gospodarczy i naukowo-badawczy w województwie śląskim.

Kolejny referat, wygłoszony przez dra inż. Henryka Łabędzkiego, także poruszał sprawy polityki regionalnej na Śląsku, ale z punktu widzenia zmian atrakcyjności migracyjnej obszarów wiejskich na przykładzie Dolnego Śląska. W okresie transformacji na obszarach wiejskich nastąpiło ustabilizowanie się poziomu odpływu ludności do miast, a w wielu przypadkach – nawet wzrost jej napływu na wieś. Sprzyjały temu stopniowa poprawa infrastruktury, rozwój drobnej przedsiębiorczości oraz lepsze warunki do rozwoju budownictwa mieszkaniowego na wsi.

Wpływ polityki regionalnej na przykładzie ZPORR w województwie wielkopolskim omówiła z kolei dr inż. Hanna Pondel. Efekty realizacji ZPORR w województwie wielkopolskim autorka rozpatrywała w trzech aspektach: ekonomicznym (głównie modernizacja dróg wojewódzkich, powiatowych i gminnych), środowiskowym (budowa lub modernizacja 12 oczyszczalni ścieków, 9 oczyszczalni ścieków, 16 stacji uzdatniania wody) i społecznym (poprawa jakości życia i rynku pracy).

Tematem zamykającym aspekt regionalny były wyniki pozyskiwania i zastosowania środków finansowych polityki regionalnej Unii Europejskiej w gminach wiejskich województwa wielkopolskiego, co przybliżyła mgr Aldona Standar. Gminy wiejskie województwa wielkopolskiego w ramach polityki regionalnej Unii Europejskiej realizowały 167 projektów na kwotę ponad 131 mln zł. Spośród czterech grup gmin, najbardziej skuteczną i aktywną były gminy skupione w grupie o najwyższym poziomie rozwoju. Okazało się, że im wyższy poziom rozwoju gmin, tym wyższy odsetek gmin korzystających ze środków polityki regionalnej, a w przeliczeniu na jednego mieszkańca oraz na jedną gminę – grupa gmin o najwyższym poziomie rozwoju zyskała najwięcej.

W kolejnej sesji tematycznej zabrał głos prof. dr hab. Grzegorz Spychalski, mówiąc o wyzwaniach rozwojowych UE w kontekście wybranych polityk wspólnotowych. W odniesieniu do polityki rolnej wyzwania te dotyczą rozwoju rolnictwa zrównoważonego, wyznaczania obszarów cennych przyrodniczo i przyjęcia adekwatnych zasad gospodarowania na nich, dopasowania produkcji żywnościowej i nieżywnościowej (energetycznej) do potrzeb rynku oraz zmiany wykorzystania zasobów (ziemi) w kontekście globalizacji i nowego ładu światowej gospodarki. Natomiast przyjęcie waluty euro rodzi zagrożenia przeciwdziałania wahaniom koniunktury w warunkach jednolitej polityki pieniężnej, wystąpienia kosztów dostosowawczych związanych z unifikacją systemów operacyjnych i informatycznych czy też potencjalnym szokiem inflacyjnym podczas zmiany walut.

Aspekt rent strukturalnych jako instrumentu przekształceń obszarowych i demograficznych w rolnictwie polskim poruszyli: dr hab. Stanisław Paszkowski i mgr inż. Piotr Kijanowski. Według autorów, program rent strukturalnych stanowił jeden z priorytetów w działaniach Planu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2004-2006, albowiem przeznaczono na niego niemal dwie trzecie środków finansowych. Z analizy przestrzennej wynika, że renty strukturalne nie odgrywały większej roli w województwach o niekorzystnej strukturze agrarnej. Stanowiły zaś istotny czynnik obrotu gruntami w województwie kujawsko-pomorskim i w Wielkopolsce.

O wpływie polityki UE na rozwój agroenergetyki w Polsce mówił prof. dr hab. Michał Jasiulewicz. Uzasadnieniem rozwoju i wykorzystania odnawialnych źródeł energii są między innymi ograniczone i skoncentrowane zasoby kopalnych surowców energetycznych, gwałtowne zmiany klimatyczne, nadprodukcja żywności w krajach wysoko-rozwiniętych oraz stworzenie bezpieczeństwa energetycznego z jednoczesnym zachowaniem bezpieczeństwa żywnościowego. W wyniku rozwoju agroenergetyki w Polsce poprawi się stan środowiska naturalnego, wzrośnie wykorzystanie potencjału siły roboczej na wsi, zostanie osiągnięta samowystarczalność energetyczna i w większym stopniu będą wykorzystywane nadwyżki z produkcji rolnej.

Kolejnym aspektem polityk wspólnotowych jest ich rola w rozwoju turystyki wiejskiej i agroturystyki w Polsce, referowana przez dr Lucynę Przezborską. Możliwość wspierania rozwoju turystyki z różnych funduszy wspólnotowych wynika z wielości funkcji, jakie spełnia turystyka. Z badań autorki wynika, że UE tworzy wspólną politykę w dziedzinie turystyki. Jednym z jej priorytetowych działań podejmowanych w Polsce jest różnicowanie działalności w celu zapewnienia alternatywnych źródeł dochodów, gdzie wsparcie jest również kierowane na działalności związanej z agroturystyką i turystyką wiejską.

Dr Aldona Mrówczyńska-Kamińska przedstawiła przepływy materiałowe w sektorze rolno-żywnościowym w Polsce i w Niemczech w latach 1995-2003. W Polsce w rolnictwie i przemyśle spożywczym dominujące znaczenie ma nadal obrót wewnętrzny, natomiast w Niemczech najważniejszą rolę surowcową dla rolnictwa i przemysłu spożywczego odgrywa pierwsza sfera agrobiznesu, głównie sektor usług. Analiza wykazała, że przemiany w polskim sektorze rolno-żywnościowym przebiegają w pożądanym kierunku, zmienia się wewnętrzna struktura przepływów między sferami agrobiznesu, ale zmiany te są jednak dość powolne. Akceleratorem przemian będzie wzrost gospodarczy kraju oraz skuteczność wykorzystania mechanizmów WPR.

Pierwszy dzień obrad zakończył referat dr Karoliny Pawlak, w którym autorka przedstawiła stanowisko UE na forum WTO względem możliwości rozwoju handlu

zagranicznego produktami rolno-spożywczymi w Polsce i krajach UE. Nasilenie tendencji liberalizacyjnych w światowym handlu rolnym może spowodować spadek wartości eksportu i wzrost wartości importu produktów rolno-spożywczych z/do Polski i UE. W zakładanej analizie scenariuszowej dalszej liberalizacji handlu, a więc redukcji taryf celnych w imporcie i zniesienia subsydiów eksportowych, rezultaty tych procesów mogą być bardziej dotkliwe dla pozostałych krajów UE niż dla Polski.

Dr Janusz Rowiński podjął rozważania na temat polityki rolnej i regionalnej, dotyczące Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013 i jego wpływu na rozwój rolnictwa i obszarów wiejskich w Polsce. Program nie spełnia postulatu koncentracji środków na działaniach poprawiających konkurencyjność i produktywność gospodarki w regionach wiejskich, a charakteryzuje go stosunkowo równomierne rozłożenie środków publicznych na działania wspierające rozwój, ochronę środowiska i dochody rolnicze. Słabością PROW 2007-2013 jest przeznaczenie niemal 1/3 środków publicznych (4,6 mld euro) na wsparcie dochodów i celów socjalnych, co powinno być skorygowane w okresie realizacji.

Problematykę dochodów rolniczych w nowych krajach członkowskich UE w świetle rachunków ekonomicznych dla rolnictwa poruszyła dr Agnieszka Baer-Nawrocka. W większości analizowanych krajów odnotowano wzrost dochodów rolniczych w porównaniu z okresem przedakcesyjnym, lecz dochód przypadający na przeciętne gospodarstwo rolne w większości państw nadal stanowi niewielki odsetek dochodów generowanych przez gospodarstwa w UE-15. Dochody w rolnictwie wszystkich krajów UE w znacznej mierze są determinowane przez instrumenty WPR, przy czym wsparcie do produktów większą rolę odgrywa w grupie nowych krajów członkowskich Wspólnoty niż w UE-15. Łagodzenie problemów związanych z niskimi dochodami ludności rolniczej w nowych krajach członkowskich, w sytuacji braku możliwości zwiększania wolumenu produkcji, będzie możliwe poprzez: ograniczenie liczby osób pracujących w sektorze rolnym, zmniejszenie nakładochłonności produkcji rolniczej oraz dywersyfikację działalności rolniczej, szczególnie w gospodarstwach mniejszych obszarowo.

Referat dotyczący obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) i perspektyw ich rozwoju we WPR UE wygłosiła dr Barbara Roszkowska-Mądra. Ukazała ona ewolucję uregulowań prawnych, dotyczących pomocy finansowej dla rolnictwa na obszarach ONW, proponowane zmiany w zakresie delimitacji nizinnych ONW oraz propozycje zasad określania możliwych kierunków rozwoju ONW.

Dr Wawrzyniec Czubak wskazał podstawowe problemy i bariery, jakie rolnicy napotykali, starając się o środki z funduszy UE na inwestycje w gospodarstwach rolnych. Przedmiotem badań referenta była ocena trudności, kosztochłonności, czasochłonności wykonania oraz zasadności poszczególnych elementów formularza wniosku aplikacyjnego. Z dokonanych analiz wynika, że trudne i czasochłonne, ale jednocześnie zasadne było dla rolników sporządzenie kalkulacji związanych z inwestycją.

Dr Renata Marks-Bielska omówiła uwarunkowania gospodarowania zasobem ziemi rolniczej na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego. Najistotniejszymi czynnikami, determinującymi nabywanie i dzierżawę nieruchomości rolnych przez rolników, okazały się: chęć powiększenia posiadanego gospodarstwa, możliwość pierwokupu dzierżawionych gruntów oraz możliwość skorzystania ze środków pomocowych UE.

Kierunki zmian w niemieckim systemie płatności bezpośrednich i ich konsekwencje były przedmiotem rozważań dra Jakuba Hadyńskiego. Ujednolicenie płatności i wpro-

wadzenie jednolitej płatności obszarowej dla gruntów ornych oraz trwałych użytków zielonych w Niemczech pociągnęło za sobą szereg konsekwencji na rynku rolnym, dotyczących spadku cen na najważniejsze produkty rolne (m.in. żyto, mleko, wołowinę, młode bydło), z jednoczesnym zmniejszeniem areалу upraw zbóż, oleistych i strączkowych.

Dr Dariusz Paszko omówił koszty produkcji jako instrument przewagi konkurencyjnej na Wspólnym Rynku na przykładzie produkcji owoców jagodowych. Celem wystąpienia była ocena poziomu kosztów produkcji wybranych gatunków owoców jagodowych, ponoszonych przy różnych kierunkach dystrybucji, z uwzględnieniem odmiennych technologii produkcji. Pomimo że produkcja owoców deserowych odznacza się wyższymi kosztami dystrybucji niż produkcja owoców dla przemysłu, to ta pierwsza, w świetle badań, okazała się opłacalna. O opłacalności produkcji nie decydował bowiem poziom kosztów, a kierunek sprzedaży i jakość produktów.

Dr Monika Stanny wygłosiła referat na temat zróżnicowania poziomu rozwoju obszarów wiejskich w Polsce w kontekście realizacji wspólnotowej polityki spójności. Z badań wynika, że wyższym poziomem rozwoju charakteryzują się gminy położone wokół największych miast, korzystające z sąsiedztwa rynków miejskich. Obszary zapóźnione i o niskiej dynamice rozwoju występują na obszarach położonych peryferyjnie w stosunku do sieci głównych miast i częściej występują w Polsce wschodniej niż zachodniej. Ponadto wykazano, że zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich zwiększa się mimo polityki wyrównywania szans.

Problematykę dopłat bezpośrednich w krajach Europy Środkowej i Wschodniej w ramach perspektywy finansowej na lata 2007-2013 podjęli prof. dr hab. Walenty Pocza i mgr Anna Fabisiak. Prelegenci przedstawili poziom i strukturę rozdysponowania dopłat bezpośrednich, przydzielonych w okresie budżetowym 2007-2013, a także dokonali typologii krajów Europy Środkowej i Wschodniej oraz państw UE-27 w zależności od wielkości uzyskanych środków. Małe znaczenie dochodotwórcze dopłat bezpośrednich uwidacznia się w krajach o niekorzystnej strukturze agrarnej i dużym zatrudnieniu w sektorze rolnym, co przekłada się na niskie dopłaty w przeliczeniu na gospodarstwo i na zatrudnionego.

Tematykę pośrednictwa ubezpieczeniowego w polskim obszarze Jednolitego Rynku Ubezpieczeniowego zaprezentowali prof. dr hab. Irena Jędrzejczyk i dr Jarosław Przybytniowski. Referenci zidentyfikowali uwarunkowania i kierunki rozwoju pośrednictwa ubezpieczeniowego, ze szczególnym uwzględnieniem skutków wynikających ze zmienności otoczenia dla struktury instytucjonalnej pośrednictwa. Wskazali, że udział pośredników ubezpieczeniowych oraz podmiotów wspomagających funkcjonowanie kanałów dystrybucji prowadzi między innymi do wzrostu efektywności kontaktów pomiędzy uczestnikami kanału, uzyskiwania korzyści skali i redukcji sprzeczności funkcjonalnych pomiędzy działaniami podejmowanymi przez jeden podmiot.

Prof. dr hab. Andrzej Radwan oraz mgr inż. Aleksander Wadoń omówili aspekty ekonomiczno-organizacyjne usług produkcyjnych w gospodarstwach rodzinnych w regionie Małopolski. Gospodarstwa rodzinne analizowanego obszaru wykazują zróżnicowaną chłonność na usługi produkcyjne, które są ujemnie skorelowane z ich powierzchnią. W strukturze usług przeważają usługi bezpośrednio związane z produkcją rolniczą, przy niskim udziale usług przed- i poprodukcyjnych. Ponadto, w większości gospodarstw usługi pełnią funkcję suplementarną względem niedoboru środków technicznych.

Kwestię wsparcia publicznego dla ubezpieczeń w rolnictwie poruszył dr Mieczysław Łozowski. Zarządzanie ryzykiem, definiowane jako przewidywanie potencjalnych strat oraz gromadzenie środków mogących skompensować te straty w momencie ich wystąpienia, jest w polskim sektorze rolnym dziedziną mało znaną i rzadko stosowaną. Najczęściej wykorzystywanymi przez rolników sposobami zarządzania ryzykiem są różnicowanie produkcji oraz korzystanie ze wsparcia administracyjnego.

Autorem wystąpienia poświęconego polityce w dziedzinie edukacji i kształcenia zawodowego był dr Ryszard Jurkowski. Podkreślił on, że rozwój dostępności do oświaty oraz przyczynianie się do osiągnięcia wysokiej jakości edukacji i kształcenia zawodowego są podstawowymi zadaniami UE i mają sprzyjać przeobrażeniom gospodarki UE w konkurencyjną i dynamiczną gospodarkę opartą na wiedzy.

Mgr Krzysztof Zmarzłowski, dr Piotr Jałowiecki, prof. dr hab. Arkadiusz Orłowski i mgr Tomasz Woźniakowski podjęli próbę oceny oraz porównania kondycji i konkurencyjności szkolnictwa wyższego w poszczególnych województwach Polski w latach 1999-2007 oraz porównali wyniki klasyfikacji województw ze względu na stan szkolnictwa wyższego, przygotowane na podstawie różnych metod normalizacji zmiennych.

Mgr Natalia Bartkowiak przedstawiła zagadnienia przedsiębiorczości na obszarach wiejskich. Koncentrując się na stronie instytucjonalnej problemu prelegentka uznała, że jednym z podmiotów oddziałujących na procesy organizowania i rozwoju przedsiębiorczości na obszarach wiejskich jest samorząd terytorialny, który posiada szerokie spektrum narzędzi, umożliwiających tworzenie oraz rozwój małych i średnich przedsiębiorstw.

Ocenę komplementarności działań na obszarach wiejskich w ramach unijnej polityki spójności i WPR przeprowadzili prof. dr hab. Janina Sawicka i dr Wojciech Pizło. Dokonali oni, między innymi, oceny charakteru działań finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolnego Rozwoju Obszarów Wiejskich, zapisanych w krajowych programach rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007-2013, na szczeblu unijnym i w poszczególnych krajach członkowskich Wspólnoty. Z analiz wynika, że wśród instrumentów polityki rozwoju obszarów wiejskich dominują działania w ramach osi I „Rolnictwo” i osi II „Środowisko”, przy mniejszym udziale osi III „Obszary wiejskie” i osi IV „Leader”. Można więc zaobserwować koncentrację działań finansowanych z EFRROW na problemach rolnictwa i sektora żywnościowego.

Problematykę kumulacji ryzyka na rynkach finansowych przedstawiła prof. dr hab. Ewa Drabik. Pomimo powszechnej niechęci do ryzyka, w sytuacji silnych emocji ludzie podejmują większe ryzyko niż można się tego spodziewać. W odniesieniu do rynków giełdowych stwierdziła natomiast, że racjonalny handel ustąpił na nich miejsca spekulacyjnej grze, co stało się poważnym zagrożeniem równowagi rynkowej.

Zagadnienia instrumentów wsparcia innowacyjności sektora małych i średnich przedsiębiorstw, wykorzystywanych przez instytucje zrzeszone w Regionalnym Systemie Wspierania Innowacji, przedstawili: dr Karolina Babuchowska i mgr Patryk Nieznański. Na podstawie badań empirycznych wykazano, że największy popyt wśród przedsiębiorców poszukujących innowacyjności występował w obszarze doradztwa i wsparcia technicznego. Zidentyfikowano również bariery towarzyszące wspieraniu innowacji, wśród których znalazły się między innymi: prawo podatkowe, wysokie cła i kosztowne procedury celne.

Przedmiotem rozważań dr. Ryszarda Katy była rola instytucji finansowych we wsparciu przekształceń rolnictwa o rozdrobnionej strukturze gospodarstw. Spośród

instytucji finansowych dynamizujących rozwój ekonomiczny sektora rolnego wiodącą rolę odgrywają banki. Pełnią one funkcję instytucji selekcyjnych projektów, monitorujących i dyscyplinujących klientów, a także świadczących usługi doradcze przy podejmowaniu decyzji gospodarczych i finansowych.

Dr Andrzej Sołoma przedstawił rolę banków jako multiplikatorów rozwoju regionów na przykładzie województwa warmińsko-mazurskiego. Banki funkcjonujące na terenie Warmii i Mazur promują, prefinansują i współfinansują wszystkie przedsięwzięcia ujęte w unijnych projektach pomocy finansowej dla regionu. Przeprowadzone badania empiryczne wskazały, że większość właścicieli mikro- i małych przedsiębiorstw analizowanego regionu jest skłonna do obsługi swych firm wybierać te banki, które dochody wypracowane w regionie reinwestują na jego terenie.